

Grechenko V. A. Secret and investigative activities of militia in Ukrainian Soviet Socialist Republic in 1920s

The process of formation of operational and search activities in militia of Soviet Ukraine in 1920s has been researched. This problem is not enough studied and has been just started to be developed.

It has been established that operational and search activities in militia of Ukrainian Soviet Socialist Republic started together with the formation of the criminal investigation office in the Republic. The author has analyzed the legal basis of criminal investigation office's organization, involvement of agents and informants for combating crime and usage of other covert methods of work. It has been indicated that the concepts of "secret agent" and "covert informant" differed in those days. Secret-service agents were referred to as people who had a certain monthly salary, who were assigned with certain intelligence tasks both according to their residence and on-site to other places. Covert informants were called people who provided information on specific crimes and representatives of the criminal world for criminal investigation office without leaving their main profession or occupation. Personnel of covert informants had to be enrolled mainly among persons close to the criminal world and those who had a continuous relationship with it, or among large institutions – enterprises, factories, plants or cooperatives, where embezzlement could happen, as well as within the institutions, which were in charge of the distribution of supplies and transport. Secret-service agents in order of conspiracy could be provided with documents under the fictitious name from various Soviet institutions and enterprises.

Specific examples of solving crimes with the help of secret-service agents and covert informants have been provided; and the shortcomings of this work have been summarized. The author has summed up that despite the lack of personnel and financial difficulties, inherent to this period of the republic's history, secret and investigative activities played a significant role in combating crime and solving crimes.

Keywords: militia, operative criminal investigation's activity, new economic policy, agents, informants.

УДК 343.31

С. В. Івашко,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

НАУКОВА РОЗРОБЛЕНІСТЬ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ ГРАБЕЖАМ НА ОБ'ЄКТАХ ЗАЛІЗНИЦІ

Проаналізовано наукові праці з різних сфер юридичної науки, в яких вивчались окремі аспекти протидії злочинам на об'єктах залізниці або грабежам взагалі як різновиду злочинів. Визначено основні напрямки проведених досліджень, що безпосередньо або опосередковано стосуються проблематики протидії підрозділами карного розшуку грабежам на об'єктах залізниці, а також констатовано відсутність монографічного дослідження з окресленої проблематики.

Ключові слова: кримінальна поліція, Карний розшук, протидія, наукова розробленість, грабежі, залізниця.

Постановка проблеми. Процеси реформування різних сфер суспільно-політичного життя в Україні характеризуються не лише су-перечливими за змістом змінами, але й неоднозначно позитивними або негативними наслідками. Так, законом України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів України щодо реформування органів внутрішніх справ» було ліквідовано органи міліції, що забезпечували правопорядок на об'єктах залізниці [1]. Деякі фахівці-правознавці підтримують доцільність такого кроку законодавця, інші ж навпаки – категорично запевняють, що сьогодні існують проблеми зростання динаміки зареєстрованих та нерозкритих злочинів на об'єктах залізниці. Ураховуючи вказане, беззаперечними є лише те, що забезпечення внутрішньої стабільності, законності та правопорядку набуває нині надзвичайно важливого значення. На цих суспільних компонентах ґрунтується не лише добробут населення країни, а і національна безпека в цілому [2, с. 23]. Водночас слід зауважити, що в реаліях сьогодення, зокрема проведення антитерористичної операції на сході країни, загострення суспільно-політичних процесів, погіршення економічного рівня життя населення та підвищених ризиків для національної безпеки в цілому, протидія підрозділами карного розшуку злочинам об'єктах залізниці взагалі та грабежам зокрема стає одним із головних питань, які потребують прискіпливого вивчення з боку науковців.

Стан дослідження. Вивченню окремих аспектів протидії підрозділами карного розшуку злочинам загальнокримінальної спрямованості завжди приділялась і приділяється значна увага науковців та практичних працівників. Так, учені різних сфер юридичної науки (кримінальне право, криміналістика, оперативно-розшукова діяльність) безпосередньо або опосередковано розглядали питання протидії підрозділами карного розшуку злочинам на об'єктах залізниці, зокрема грабежам. Здебільшого під час розгляду вказаної проблематики вчені розглядали її з таких точок зору, як:

- розробка кримінально-правової, кримінологічної та криміналістичної характеристик злочинів на об'єктах залізниці з метою отримання та визначення їх типових ознак;
- визначення причин та умов, які сприяють скоєнню злочинів на об'єктах залізниці, з подальшим запропонованням шляхів їх можливого усунення;
- розробка та визначення напрямків, форм та можливих шляхів попередження злочинів на об'єктах залізниці;
- окреслення типових слідчих ситуацій досудового розслідування злочинів на об'єктах залізниці;
- виокремлення перспективних напрямів удосконалення взаємодії оперативних підрозділів, у тому числі карного розшуку, під час протидії злочинам на об'єктах залізниці;
- визначення особливостей організаційно-тактичних засад протидії злочинам на об'єктах залізниці;

– вироблення напрямків застосування можливостей позаштатних негласних працівників у процесі протидії злочинам на об'єктах залізниці.

Однак більшість робіт, безпосередньо або опосередковано присвячених окресленій тематиці, була проведена до останніх докорінних змін у правоохоронній та правозастосовній сферах. Тому, на нашу думку, дослідження питання протидії підрозділами карного розшуку грабеджам на об'єктах залізниці не буде повним без висвітлення стану його наукової розробленості та аналізу різних думок учених із визначенням недостатньо або неповно розроблених питань.

Метою статті є визначення сучасного стану наукової розробленості питання протидії підрозділами карного розшуку грабеджам на об'єктах залізниці.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи наявні дослідження, можна резюмувати, що безпосередньо питання протидії грабеджам на об'єктах залізниці залишилось поза увагою вчених, воно розглядалось лише в контексті вивчення загальних засад протидії злочинам на об'єктах залізниці або загальних аспектів протидії грабеджам. Тому, на нашу думку, з метою поглибленого аналізу загальної проблеми слід розглянути наявні наукові роботи, попередньо згрупувавши їх за певними групами, зокрема:

- дослідження, проведені на рівні докторських дисертацій;
- дослідження, проведені на рівні кандидатських дисертацій;
- дослідження, проведені на монографічному рівні;
- фрагментарні дослідження у вигляді окремих глав, підрозділів і питань у навчальних посібниках, підручниках, наукових статтях та інших публікаціях.

У дослідженнях, присвячених протидії злочинам на об'єктах залізниці, як відзначалось раніше, окреслене питання протягом багатьох років залишається в центрі уваги різних сфер юридичної науки. Так, за радянських часів питання протидії злочинам на об'єктах залізниці було предметом вивчення таких учених, як М. М. Баранов, Л. К. Бурка, С. І. Винокуров, В. К. Гижевський, А. П. Гуляєв, Е. В. Калачов, Г. Я. Клінков, Є. А. Краєнський, Д. П. Мельниченко, П. П. Мозговий, Д. М. Московський, В. С. Назаров, В. П. Некрасов, А. Ф. Облаков, С. С. Овчинський, Л. Я. Околович, В. П. Петруньов, М. А. Рогов, Л. С. Словін, С. М. Титов, А. Б. Утевський, А. М. Чистяков та ін. Зокрема, до наукових здобутків окресленого часового періоду можна віднести:

- 1) на рівні докторських дисертацій:
 - дисертаційне дослідження П. П. Мозгового «Теоретические проблемы и организационно-тактические основы борьбы органов внутренних дел с хищениями социалистического имущества на железнодорожном транспорте» (1983 р.);
- 2) на рівні окремих глав, підрозділів і питань у навчальних посібниках, підручниках, лекціях, наукових статтях та в інших публікаціях:

- навчальний посібник О. П. Мельниченка та Л. С. Словіна «Предотвращение и раскрытие преступлений аппаратами уголовного розыска на железнодорожном транспорте» (1976 р.);
- навчальний посібник О. П. Мельниченка «Организация борьбы с безнадзорностью и правонарушениями несовершеннолетних на железнодорожном транспорте» (1982 р.);
- навчальний посібник Е. В. Калачова та Г. Я. Клінкова «Организация борьбы с бродяжничеством и попрошайничеством на объектах железнодорожного транспорта» (1979 р.);
- навчальний посібник С. С. Овчинського та Д. М. Московського «Предупреждение преступлений на железнодорожном транспорте: пособие для работников милиции» (1962 р.);
- навчальний посібник М. І. Порубова «Расследование по делам о насильственной смерти на железнодорожном транспорте» (1962 р.);
- навчальний посібник за загальною редакцією Б. В. Новікова «Оперативно-розыскная деятельность органов охраны общественного порядка», розділ III «Предупреждение и раскрытие преступлений аппаратами ВХСС» (1968 р.);
- навчальний посібник В. П. Некрасова «Организация охраны общественного порядка при ведении гражданской обороны» (1972 р.);
- навчальний посібник В. П. Петруньова «Расследование краж грузов, совершенных на подвижном составе железнодорожного транспорта» (1973 р.);
- навчальний посібник Л. К. Бурки «Организация работы аппаратов уголовного розыска органов внутренних дел на транспорте» (1982 р.);
- навчальний посібник А. Б. Утевського «Особенности борьбы с преступностью на железнодорожном транспорте (оперативно-розыскной аспект)» (1983 р.);
- навчальний посібник А. Б. Утевського «Предупреждение и раскрытие преступлений оперативными аппаратами ОВД на транспорте» (1986 р.);
- навчальний посібник Є. В. Додіна «Административные проступки и их профилактика органами внутренних дел на транспорте» (1983 р.);
- навчальний посібник С. І. Вінокурова, А. П. Гуляєва та Є. А. Краєнського «Роль патрульных и постовых милиционеров в предупреждении и раскрытии краж на железнодорожном транспорте» (1983 р.);
- навчальний посібник С. І. Вінокурова «Формы и методы предупреждения и раскрытия замаскированных хищений грузов на железнодорожном транспорте» (1984 р.);
- навчальний посібник Л. Я. Околовича «Организация и тактика охраны общественного порядка на транспорте» (1984 р.);
- навчальний посібник В. К. Гижевського «Меры административного принуждения, применяемые органами внутренних дел на транспорте (понятие, система, сферы и особенности реализации)» (1986);

- навчальний посібник А. Ф. Облакова «Организация и тактика раскрытия и расследования краж личного имущества на железнодорожном транспорте» (1986 р.);
- навчальний посібник П. П. Мозгового та Б. А. Дужича «Организация комплексного использования средств оперативной техники в борьбе с преступностью на железнодорожном транспорте» (1990 р.);
- лекція В. С. Назарова на тему «Особенности документооборота на водном транспорте и их использование начальником линейного поста милиции в борьбе с хищениями грузов» (1975 р.);
- лекція М. А. Рогова на тему «Особенности организации оперативно-розыскной деятельности на железнодорожном, водном и воздушном транспорте» (1981 р.);
- лекція В. К. Гижевського «Организационная структура, функции и задачи органов внутренних дел на транспорте по охране общественного порядка» (1984 р.);
- наукова стаття М. М. Баранова «Агент с маршрутными возможностями» (1979 р.);
- наукова стаття А. М. Чистякова «Четко разграничивать функции» (1979 р.);
- наукова стаття С. М. Титова «Проблемы организации борьбы линейных органов внутренних дел с кражами грузов на железнодорожном транспорте» (1986 р.).

Аналіз зазначених праць дозволяє констатувати, що, по-перше, за радянських часів ґрунтовні дослідження, присвячені проблематиці протидії злочинам на об'єктах залізниці, проводились лише в докторській дисертації П. П. Мозгового, а на рівні кандидатських дисертацій чи монографій не було проведено жодного дослідження. По-друге, в дослідженнях, які були проведені на рівні окремих глав, підрозділів і питань у навчальних посібниках, підручниках, лекціях, наукових статтях та інших публікаціях враховуючи останні зміни в кримінальному процесуальному та оперативно-розшуковому законодавстві, лише окремі аспекти становлять науково-практичний інтерес.

За часів незалежності нашої держави питання виявлення, попередження та розслідування злочинів на об'єктах залізниці розглядалось вченими з точки зору адміністративного права та адміністративної діяльності (В. М. Бабакін, В. О. Бежанов, В. Г. Вайцман, В. В. Прокопенко, В. С. Тулінов та ін.), кримінального процесуального права (О. В. Вишня), криміналістики (П. О. Кудлай) та оперативно-розшукової діяльності (В. Г. Дараган, О. В. Захарова, В. С. Керницький, М. В. Мінка, В. Л. Соколкін, О. П. Снігерьев, В. В. Трапезников, А. Б. Утевський, М. Л. Шелухін та ін.). Розглянемо ступінь вивчення вказаними вченими окресленого питання та основні положення їх робіт.

На рівні докторських дисертацій слід звернути увагу на роботи О. П. Снігерьова «Діяльність органів внутрішніх справ на залізничному

транспорті щодо боротьби з організованими злочинними групами» [3] та М. А. Шелухіна «Оперативно-розшуковий захист особи, власності та державних інтересів органами внутрішніх справ на залізничному транспорті» [4]. Вказані дослідження були проведені з урахуванням існуючого суб'єкта протигидії злочинам на об'єктах залізниць – транспортної міліції, яку сьогодні ліквідували. Крім того, правовим підґрунтям зазначених робіт є застаріле законодавство. Тобто можна констатувати, що для нашого дослідження наукову вагомість мають лише окремі їх положення.

Аналогічний умовивід можна зробити, проаналізувавши дослідження, проведене авторським колективом монографії «Організаційно-тактичні засади діяльності органів внутрішніх справ на залізничному транспорті щодо протигидії злочинності» (В. П. Меживой, І. Ф. Харабєрюш, М. А. Шелухін) [5].

Водночас слід відзначити дослідження проведені у різних галузях права на рівні дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук», зокрема:

– О. В. Вишні на тему «Особливості виявлення та розслідування викрадань на залізничному транспорті»;

– М. В. Капустіна на тему «Методика розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті, вчинених злочинними групами»;

– П. О. Кудлая на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування крадіжок вантажів, скоєних неповнолітніми з рухомого складу залізничного транспорту»;

– О. О. Юхна на тему «Діяльність транспортної міліції щодо попередження крадіжок приватного майна громадян на пасажирському залізничному транспорті»;

– П. Я. Мінки на тему «Попередження оперативно-розшуковими заходами злочинних посягань на вантажі (за матеріалами транспортної міліції)»;

– О. В. Захарової на тему «Особливості оперативно-розшукової діяльності підрозділів ДСБЕЗ органів внутрішніх справ на залізничному транспорті»;

– В. С. Тулінова на тему «Правові та організаційні основи забезпечення громадської безпеки на пасажирському залізничному транспорті із використанням оперативно-розшукової інформації»;

– О. Б. Керницького на тему «Конфіденційне співробітництво у протигидії наркозлочинності на залізничному транспорті»;

– В. І. Трапєзнікова на тему «Агентурна робота органів внутрішніх справ на залізничному транспорті»;

– В. В. Дарагана на тему «Розкриття викрадань державних коштів при проведенні закупівель товарів та виконанні робіт (послуг) на підприємствах залізничного транспорту»;

– В. М. Бабакіна на тему «Діяльність транспортної міліції в Україні щодо профілактики адміністративних правопорушень у сфері пасажирських та вантажних перевезень»;

– В. А. Соколкіна на тему «Теоретико-прикладні засади прокурорського нагляду за дотриманням законності при провадженні оперативно-розшукової діяльності органами внутрішніх справ на залізничному транспорті».

У вказаних дослідженнях вченими вивчалися адміністративно-правові, кримінологічні, криміналістичні та оперативно-розшукові аспекти протидії злочинам на об'єктах залізниці. Однак, детально аналізуючи дослідження зазначених учених, можна резюмувати, що лише окремі аспекти цих робіт лишилися сьогодні актуальними та можуть бути використані як підґрунтя для подальших досліджень або впровадження у практичну діяльність.

Останньою групою досліджень вважатимемо ті, в яких вивчалось питання протидії грабегам підрозділами карного розшуку, зокрема на об'єктах залізниці. Узагалі дослідженню різних аспектів протидії грабегам були присвячені роботи вчених різних галузей права, зокрема кримінального права (В. С. Батиргареева, О. В. Головкін, А. М. Демидова), криміналістики (В. І. Куклін, С. С. Степінчев, Г. О. Чорний, Г. В. Щербакова, Б. В. Щур) та оперативно-розшукової діяльності (Г. М. Бірюков, О. В. Головкіна, К. В. Драчова, А. М. Демидова, В. П. Колонюк, М. В. Корнієнко, В. І. Кукліна, В. А. Лукашов, В. І. Литвиненко, В. І. Оперук, В. А. Пашковський, В. В. Плукарь, І. В. Сервецький, В. О. Сілюков, Б. П. Смагоринський, М. М. Спіров, С. С. Степінчев, В. І. Тіхоненко, Г. О. Чорний, Г. В. Щербаков та ін.). Разом із цим, аналізуючи вказані дослідження, можна дійти висновку, що вчені у сфері:

а) кримінального права вивчають лише кримінально-правову характеристику грабегів;

б) криміналістики – тактику розслідування грабегів;

в) оперативно-розшукової діяльності – організаційно-тактичні особливості протидії грабегам.

Однак безпосередньо такий вид злочинів, як грабежі на об'єктах залізниці, ще не був досліджений.

Отже, підбиваючи підсумки, можна дійти **висновку**, що сьогодні немає комплексного монографічного дослідження з питань протидії підрозділами карного розшуку грабегам на об'єктах залізниці, що обумовлює необхідність більш активної наукової розробки цього питання.

Список бібліографічних посилань: 1. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів України щодо реформування органів внутрішніх справ: закон України від 12.02.2015 № 193-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/193-19>.
2. Бандуріна Я. Ю. Організаційно-тактичні засади досудового розслідування контрабанди вогнепальної зброї та боєприпасів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2016. 266 с.
3. Снігерьев О. П. Діяльність органів внутрішніх справ на залізничному транспорті щодо боротьби з організованими злочинними групами:

автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 1996. 34 с. 4. Шелухін М. Л. Оперативно-розшуковий захист особи, власності та державних інтересів органами внутрішніх справ на залізничному транспорті: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2010. 452 с. 5. Межовой В. П., Хараберюш І. Ф., Шелухін М. Л. Організаційно-тактичні засади діяльності органів внутрішніх справ на залізничному транспорті щодо протидії злочинності. Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2011. 260 с.

Надійшла до редколегії 23.08.2016

Ивашко С. В. Научная разработанность противодействия подразделениями уголовного розыска грабежам на объектах железной дороги

Проанализированы научные работы в различных сферах юридической науки, в которых изучались отдельные аспекты противодействия преступлениям на объектах железной дороги или грабежам вообще как разновидности преступлений. Определены основные направления проведённых исследований, которые непосредственно или косвенно касаются проблематики противодействия подразделениями уголовного розыска грабежам на объектах железной дороги, а также констатировано отсутствие монографического исследования по указанной проблематике.

Ключевые слова: криминальная полиция, уголовный розыск, противодействие, научная разработанность, грабежи, железная дорога.

Ivashko S. V. Scientific development of counteracting robberies at railway facilities by criminal police units

Research papers from different areas of legal sciences, which studied some aspects of counteracting crimes at railway facilities or robberies in general as a form of crime have been analyzed. It has been determined that scholars studied this issue from the following points of view:

- development of criminal and legal, forensic and criminological characteristics of crimes at railway facilities in order to model and determine their typical features;*
- determining the causes and conditions that assist crime commission at railway facilities with further suggestion of possible ways to eliminate them;*
- development and determining the directions, forms and possible ways to prevent crimes at railway facilities;*
- determining the typical investigative situations of preliminary investigation of crimes at railway facilities;*
- singling out perspective directions of improving the interaction of operative units, including the criminal investigation, while counteracting crime at railway facilities;*
- determining features of organizational and tactical principles of combating crime at railway facilities;*
- development of directions of implementing the possibilities of the off-duty secret employees within the process of counteracting crime at railway facilities.*

However, most of the papers, directly or indirectly devoted to this topic, were realized before recent fundamental changes in law and law enforcement sectors. Considering specified, it has been stated that today there is no comprehensive monographic study on counteracting robberies at railway facilities by criminal police units that necessitates a more active scientific research of this issue.

Keywords: criminal police, criminal investigation, counteraction, scientific development, robberies, railway.

УДК 351.74(477)

І. Д. Коцан,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3839-9614>*

ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ МІЛІЦІЄЮ ХАРКІВЩИНИ В 20-Х РОКАХ ХХ СТ.

Спираючись на нормативно-правові акти й архівно-документальний матеріал, досліджено діяльність міліції Харківщини в період її становлення та розвитку як штатного органу охорони громадського порядку, а саме в 20-ті роки ХХ ст. Зазначено, що в цей період неодноразово ухвалювалися рішення про звільнення міліції від невластивих їй функцій, однак все одно вона була переважанена. За різними оцінками, до 80 % усього обсягу проведеної роботи не стосувалися безпосередньо охорони громадського порядку, що, безумовно, мало негативний вплив на стан забезпечення громадської безпеки.

Ключові слова: робітничо-селянська міліція, Харківщина, органи охорони громадського порядку, міліцейські райони міста, райнаглядач, санітарно-адміністративний відділ, громадська безпека.

Постановка проблеми. Закон України «Про Національну поліцію» визначає охорону громадського порядку одним із пріоритетних завдань органів внутрішніх справ. Термін «громадський порядок» словники тлумачать як порядок, який виникає та відбувається в суспільстві або пов'язаний з ним (суспільний) [1, с. 262]. Він є похідним від поняття «громадська безпека», яке розуміють як систему суспільних відносин та юридичних норм, що регулюють ці відносини для забезпечення громадського спокою, недоторканності особи, її життя та здоров'я, нормальної діяльності державних і громадських інституцій, установ, закладів, підприємств.

Реформування української поліції нині пов'язано насамперед із реалізацію низки нових принципів, заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей, гідному ставленні до особи, посиленні охорони прав і свобод громадян, різних форм власності та інших пріоритетів правового, демократичного суспільства. У зв'язку з цим особливою